

Naar nieuwe samenwerkingsvormen tussen onderwijsonderzoek en onderwijspraktijk

J. Voogt, S. McKenney, P. Fisser en J. van Braak

Samenvatting

De bruikbaarheid en relevantie van onderwijsonderzoek voor de onderwijspraktijk is een regelmatig terugkerend thema in discussies tussen onderzoekers en practici. Deze problematiek is niet nieuw en speelt al zolang de onderwijskunde zich als wetenschap heeft ontwikkeld. Het idee van een *linking science*, waarin praktijk en theorie op een natuurlijke manier elkaar versterken, is al geopperd door Münsterberg en Dewey. Recent wordt, mede in het licht van veranderingen in de praktijk, gepleit voor samenwerkingsvormen tussen onderzoek en praktijk die gebaseerd zijn op interactie en gelijkwaardigheid. De bijdragen in dit themanummer beogen een aandeel te leveren aan de discussie over wenselijke samenwerkingsvormen tussen onderzoekers en practici, zowel vanuit het perspectief van de praktijk als van het wetenschappelijk onderzoek.

Inleiding

De diversiteit en complexiteit van de contexten waarin onderwijs plaatsvindt maakt het doen van ecologisch generaliseerbare uitspraken op basis van resultaten van onderzoek moeilijk, en daarmee de relatie tussen onderzoek en onderwijspraktijk ingewikkeld. In een bijdrage in *Educational Researcher* stelt Berliner (2002) daarom dat “*Educational research is the hardest science of all*” (p. 18). Al meer dan 100 jaar geleden deden Münsterberg en Dewey (presidenten van de American Psychological Association) een poging om de relatie tussen wetenschappelijk onderzoek en vraagstukken uit de praktijk op een systematische manier te benaderen in hun voorstel voor een *linking science*. Met verrassend actuele kenmerken stelde Dewey (1900, p. 110-111), onder meer Münsterberg citerend: “*Do we not lay a special linking science everywhere else between the theory and prac-*

tical work? We have engineering between physics and the practical workingmen in the mills; we have a scientific medicine between the natural science and the physician. (...) The real essence of the problem is found in an organic connection between the two extreme terms – between the theorist and the practical worker – through the medium of the linking science. (...) It is the participation by the practical man in the theory, through the agency of the linking science, that determines at once the effectiveness of the work done, and the moral freedom and personal development of the one engaged in it.”. Dit idee is door Glaser (1976) overgenomen in zijn pleidooi voor een ontwerpwetenschap als een *linking science* voor het overbruggen van de afstand tussen de leerpsychologie en de instructiepraktijk.

Zorgen omtrent de benutting van wetenschappelijke kennis voor de onderwijspraktijk zijn dus niet nieuw en worden niet alleen geuit door wetenschappers, maar ook door het maatschappelijk veld. In de Nederlandse context geeft de Onderwijsraad in 2003 al suggesties om de kloof tussen onderzoek en onderwijspraktijk te dichten. Jules Pieters en Wim Jochems, als respectievelijk aftredend en inkomend voorzitter van de Vereniging voor Onderwijsresearch (VOR), mengen zich in dit debat en stellen zich op het standpunt dat onderwijsonderzoek weliswaar enige relevante kennis kan verschaffen voor problemen in het onderwijs, maar dat de onderwijspraktijk niet gefundeerd kan worden op wat onderzoek produceert (Pieters & Jochems, 2003, p. 410). In hun bijdrage in *Pedagogische Studiën* pleiten zij voor een goede probleemanalyse als basis voor de oplossing van onderwijsproblemen, de toetsing van wetenschappelijke kennis op bruikbaarheid en de verwetenschappelijking van praktische kennis. In hun bijdrage wijzen zij op de themaconferenties die de VOR in die tijd organiseerde als een ontmoetingsplaats tussen practici en onderzoekers. Dat de wisselwer-

king tussen onderwijsonderzoek en onderwijspraktijk door middel van conferenties, niet vanzelfsprekend leidt tot de oplossing van het probleem, blijkt uit onderzoek van De Vries en Pieters (2007). Zij laten zien dat conferenties weliswaar van belang zijn voor het opbouwen en in stand houden van een netwerk, maar dat traditionele roloppvattingen van de deelnemers – onderzoekers dissemineren onderzoekresultaten, intermediairs en practici consumeren – de uitwisseling van kennis en ervaring belemmeren en niet leidt tot co-creatie van nieuwe kennis en gezamenlijke agendasetting.

Het probleem is van meer fundamentele aard en hangt samen met de verschillende typen kennis waar beide ‘partijen’ naar op zoek zijn. Onderzoekers willen graag bijdragen aan generaliseerbare uitspraken die bijdragen aan theorievorming, terwijl de kennis van practici contextspecifiek en vaak impliciet is. Dit onderscheid in type kennis wordt aangeduid met modus 1 en modus 2 kennis (Gibbons, 2000). In de eerste vorm (modus 1) ligt de regie vooral bij het universitaire onderzoek, daar worden problemen gedefinieerd en daarbinnen wordt verantwoording afgelegd. De verspreiding en benutting van kennis verloopt hiërarchisch en lineair. In de tweede vorm (modus 2) is kennisproductie niet hiërarchisch georganiseerd, maar worden problemen gedefinieerd en opgelost in de praktijkcontext. Deze kennis is praktisch van aard en contextspecifiek (Hiebert, Gallimore & Stigler, 2002). Het onderscheid in type kennis leidt tot een verschil in perceptie over de relevantie en bruikbaarheid van de kennis die tot stand komt in respectievelijk onderzoek en praktijk. Om dit fundamentele verschil tussen onderzoekers en practici te overbruggen bepleiten Pieters en De Vries (2007) voor samenwerkingsvormen die een geïntegreerd onderdeel vormen van de professionele praktijk van beide partijen en gebaseerd zijn op gelijkwaardigheid van expertise. De noodzaak daartoe is ook ingegeven door het feit dat scholen, vaak in samenwerking met anderen, zelf een deel van de kennisketen invullen (Hargreaves, 1999). De mechanistische opvatting op onderwijsverandering waarbij innovatie gepland verloopt van ‘weten uit onderzoek’ naar ‘kunnen in praktijk’ is

daarmee doorbroken. In nieuwe samenwerkingsvormen dient interactie en een eclectisch gebruik van inzichten centraal te staan, spelen naast expliciete ook impliciete vragen en inzichten een rol en is er sprake van een gedeelde verantwoordelijkheid tussen practici, intermediairs en onderzoekers.

De aanleiding voor dit themanummer is het emeritaat van Jules Pieters. Tijdens zijn professoraat heeft hij zich ingespannen om de relatie tussen onderwijsonderzoek en de onderwijspraktijk te verbeteren, zowel door middel van wetenschappelijke publicaties, als via bestuurlijke functies, waaronder het voorzitterschap van de VOR. Met dit themanummer beogen we, in de voetsporen van Jules Pieters, een bijdrage te leveren aan een constructieve samenwerking tussen onderwijsonderzoek en –praktijk vanuit zowel het perspectief van de onderzoeker, als vanuit het perspectief van de praktijk. In het themanummer komen opvattingen over de samenwerking tussen onderzoek en praktijk aan bod, evenals concrete aanpakken waarin deze samenwerking vorm krijgt.

Het themanummer begint met de bijdrage van Voogt, McKenney, Pareja Roblin, Ormel en Pieters die literatuuronderzoek hebben uitgevoerd naar de betrokkenheid van actoren, het gebruik van diverse kennisbronnen en het type kennis dat wordt geproduceerd in drie modellen waarin de R&D functie vorm krijgt. Hoe de samenwerking tussen onderzoek en praktijk concreet vorm krijgt komt aan de orde in de bijdrage van Schenke, Volman, Van Driel, Geijssel en Slighte. Zij rapporteren over onderzoek naar cross-professionele samenwerking in het voortgezet onderwijs. Het onderzoek van Van Braak en Vanderlinde gaat vervolgens in op de visie van onderwijsonderzoekers op samenwerking met de praktijk. Vervolgens bespreken Waterreus en Van der Heul in hun discussiebijdrage ervaringen van onderzoekers over hun samenwerking met de praktijk. De bijdrage van De Vries, Westbroek, Handelzalts en Walraven laat de stem van de praktijk horen. In hun onderzoek wordt gerapporteerd over de wijze waarop in vaktijdschriften geschreven wordt over de resultaten van samenwerking tussen onderzoekers en docenten in docentenontwerpteams. Naast onderzoekers en practici, wordt ook

aan intermediairs een rol toebedacht in de vormgeving van de relatie onderzoek – praktijk. Van den Akker, Kuiper en Nieveen bepreken op welke manier binnen de SLO aan evidence-informed leerplanontwikkeling vorm wordt gegeven. Tot slot maakt Jochems in een afsluitende bijdrage de balans op.

Literatuur

- Berliner, D. C. (2002). Education science: The hardest of science all. *Educational Researcher*, 31(8) 18-20.
- Dewey, J. (1900). Psychology and practice. *Psychological Review*, 7, 105-124.
- Gibbons, M. (2000). Mode 2 society and the emergence of context-sensitive science. *Science and public policy*, 27(3), 159-163.
- Glaser, R. (1976). Components of a psychology instruction: Towards a science of design. *Review of Educational Research*, 46(1), 1-24.
- Hargreaves, D. H. (1999). The knowledge-creating school. *British Journal of Educational Studies*, 47(2), 122-144.
- Hiebert, J., Gallimore, R. & Stigler, J. (2002). A knowledge base for the teaching profession. What would it look like and how can we get one? *Educational Researcher*, 31(5), 3-15.
- Onderwijsraad. (2003). *Kennis van onderwijs: Ontwikkeling en benutting*. Den Haag: Onderwijsraad.
- Pieters, J. & Jochems, W. (2003). Onderwijs en onderwijsonderzoek: And ever the twain shall meet? *Pedagogische Studiën*, 80(5), 407-413.
- Pieters, J. M. & de Vries, B. (2007). Preface to the special issue on How educational researchers and practitioners meet. *Educational Research and Evaluation*, 14(3), 199-203.
- Vries, B. de & Pieters, J. M. (2007). De zin van conferenties, kennissgemeenschappen en kennisbewuste scholen in een gecraqueleerd onderwijsveld. *Pedagogische Studiën*, 84(3), 233-240.

Gastredactie

Joke Voogt is universitair hoofddocent aan de Universiteit Twente. **Susan McKenney** is universitair hoofddocent en verbonden aan de Universiteit Twente en de Open Universiteit. **Petra Fisser** werkt als universitair docent bij de Universiteit Twente en **Johan van Braak** is universitair hoofddocent aan de Universiteit Gent.

Correspondentieadres: Joke Voogt, Universiteit Twente, Faculteit Gedragwetenschappen, Postbus 217, 7500 AE Enschede. E-mail: j.m.voogt@utwente.nl

Abstract

Towards new forms of cooperation between research and practice

The usefulness and relevance of educational research for practice is a recurring theme in discussions between educational researchers and practitioners. This problem is not new and has been rearing its head since the dawn of the educational sciences. Partly in light of changes in practice, more recent calls for cooperation between research and practice are based on interaction and equality. The contributions in this special issue aim to fuel the debate on desirable forms of cooperation between researchers and practitioners, from the perspectives of both practice and scientific research.